

Για την απο-πολιτικοποίηση

του Asad Haider^{1,2}

Η παγκόσμια κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε χαρακτηρίζεται από την αυξανόμενη πολιτικοποίηση των κοινωνικών κινημάτων, μια πλημμυρίδα νέων ανθρώπων κατευθύνονται προς την πολιτική, αλλά και μια όξυνση της επίγνωσης των παγίδων που κρύβουν οι πολιτικοί θεσμοί εντός του στάτους κβο. Ο ισχυρισμός, επομένως, θα φανεί κάπως παραδοξολογικός. Προτείνω ότι η κατάστασή μας θα πρέπει να γίνει κατανοητή όχι μόνο με όρους μιας επαναναδυόμενης ριζοσπαστικής πολιτικής αλλά, επίσης, και δίνοντας προσοχή στη βλαβερότητα του αντίθετού της: το πλαίσιο της αποπολιτικοποίησης.

Τι είναι η αποπολιτικοποίηση; Ποιο είναι το αποτέλεσμά της στην ανάπτυξη των κινημάτων και των οργανώσεων; Πώς μπορούν να πολεμηθούν οι τάσεις αποπολιτικοποίησης;

Η αποπολιτικοποίηση έχει ως παγκόσμια και ιστορική της συνθήκη την αποτυχία των επαναστάσεων του 20ου αιώνα και την κλειστότητα της επαναστατικής μορφής του κόμματος και της μετεπαναστατικής μορφής του σοσιαλιστικού κόμματος-κράτους. Υπάρχουν επίσης και τοπικές και πιο σύγχρονες συνθήκες, στις οποίες θα επανέλθουμε αργότερα.

Ας είμαστε ξεκάθαροι όσον αφορά τις επιτυχίες αυτών των επαναστάσεων: η ανατροπή των παλιών καθεστώτων, η εκδίωξη των ιμπεριαλιστών και η εκκίνηση διεθνών επαναστατικών διαδικασιών. Όπως το θέτει ο Alain Badiou, οι επαναστάσεις παρακινούνταν από την “κομμουνιστική υπόθεση”, η οποία λέει: “ο υπάρχων κόσμος δεν είναι αναγκαίος”. Δεν είναι αναγκαίο η ανθρώπινη ζωή να είναι υποταγμένη στο κράτος και την αγορά.

Παρ’ όλα αυτά, καμιά από αυτές τις επαναστάσεις δεν κατάφερε να προχωρήσει στη μετάβαση σε ένα άλλο είδος κοινωνίας. Η σοσιαλιστική οικοδόμηση δεν μας έδωσε τον κομμουνισμό.

Δυστυχώς, οι περισσότερες από τις προσπάθειες να αντιμετωπίσουμε αυτή την ιστορία αποτυχίας είναι διάφορες μορφές άρνησης. Υπάρχει η συνήθης φιλελεύθερη άποψη που λέει ότι οποιαδήποτε προσπάθεια να αλλάξουμε τον κόσμο θα καταλήξει σε καταστροφή, συνεπώς το πρότζεκτ του σοσιαλισμού είναι καταδικασμένο από την αρχή. Και αυτή η ίδια άποψη επαναλαμβάνεται, ουσιαστικά, από συγκεκριμένες αριστεριστικές απόψεις καθαρότητας που ασκούν κριτική στα σοσιαλιστικά πειράματα από την πλεονεκτική θέση ενός φανταστικού κόσμου: ενός κόσμου στον οποίο κάποιος άλλος ήταν επικεφαλής και πήρε καλλίτερες αποφάσεις, ή έναν κόσμο στον οποίο μια επανάσταση έγινε σε μια άλλη χώρα με κάποιον άλλο τρόπο.

Αλλά δεν μπορούμε να ξαναγράψουμε την ιστορία επιλεκτικά· πρέπει να αντιμετωπίσουμε την ιστορία έτσι όπως συνέβη. Πρέπει να μπορέσουμε να καταλάβουμε ταυτόχρονα ότι οι μεγάλες επαναστάσεις του 20ου αιώνα ήταν μείζονα γεγονότα στην ανθρώπινη ιστορία, που άλλαξαν θεμελιακά το τι ήταν εφικτό, αλλά και ότι οι προσπάθειες που έγιναν, ως συνέπεια αυτών των επαναστάσεων, κατέληξαν σε αποτυχία.

Η πολιτική υπάρχει σε συγκεκριμένες *ακολουθίες* που έχουν μια αρχή κι ένα τέλος· φτάνουν σε ένα τέλος όταν οι υπάρχουσες διαδικασίες και σκοποί των πολιτικών έχουν εξαντληθεί. Σ’ αυτή τη στιγμή [του τέλους] υπάρχουν δυο κίνδυνοι.

Ο πρώτος είναι αν το τέλος μιας πολιτικής ακολουθίας γίνεται κατανοητό ως ένδειξη της ματαιότητας και της διαφθοράς του όλου χειραφετητικού σχεδίου, που σημαίνει διάφορες μορφές προδοσίας.

Ο δεύτερος, αν υπάρχει μια επιμονή στη συνέχιση αυτού του είδους πολιτικής που προσιδιάζει σε μια ιστορική κατάσταση που δεν υπάρχει πια, κάτι που ανάγει την πολιτική σε καθαρή νοσταλγία και ευσεβή πόθο.

Μπορούμε να τα περιγράψουμε αυτά ως διάφορες μορφές αποπολιτικοποίησης. Το ιστορικό πλαίσιο της αποπολιτικοποίησης δεν είναι μια περίοδος, που είναι η έκφραση μιας συνολικότερης ιστορικής προόδου – είναι μάλλον η συνέπεια της αρχής και του τέλους μια συγκεκριμένης διαδικασίας, και τόσο

1 Στμ. Μεταφρασμένο από εδώ: <https://www.viewpointmag.com/2019/12/16/on-depoliticization>.

2 Ο Asad Haider είναι συντάκτης του Viewpoint και συγγραφέας του βιβλίου *Mistaken Identity: Anti-Racism and the Struggle Against White Supremacy* (Verso, Spring 2018).

η αρχή όσο και το τέλος είναι ενδεχομενικά φαινόμενα. Πρέπει να τονίσουμε αυτή την πραγματικότητα αν θέλουμε να δούμε την αποπολιτικοποίηση ως κάτι που μπορεί να ξεπεραστεί: το τέλος της επαναστατικής στιγμής δεν ήταν προδιαγεγραμμένο αλλά το αποτέλεσμα πράξεων, ατυχημάτων, “περιστάσεων”.

Μέσα στο ιστορικό πλαίσιο της αποπολιτικοποίησης, η κομμουνιστική υπόθεση βγήκε από την οπτική, ακόμα και μεταξύ σοσιαλιστών. Πολλοί σύγχρονοι σοσιαλιστές πιστεύουν ότι αυτός ο κόσμος είναι “αναγκαίος”. Μια πολύ ισχυρή σοσιαλιστική άποψη διακηρύσσει ότι το κράτος και η αγορά είναι αναγκαία και ότι η ανθρώπινη ζωή δεν μπορεί να νοηθεί πέρα από αυτά. Αυτό είναι το πιο σοβαρό ζήτημα για τους σοσιαλιστές σήμερα. Δεν είναι μια αντιπαράθεση σχετικά με τον “ρεφορμισμό”, που υπό τους παρόντες πολιτικούς περιορισμούς είναι πολύ δύσκολο να ορίσει κανείς. Είναι μια θέση για την αναγκαιότητα της υπάρχουσας πραγματικότητας.

Αναμφισβήτητα, οι σοσιαλιστές αντιπαράθενται για ζητήματα στρατηγικής που άπτονται αυτού του ζητήματος: για το αν θα συμμετάσχουν στις εκλογές, για το αν θα αφιερώσουν πόρους στην οργάνωση κοινοτήτων, για το αν θα σχηματίσουν συνασπισμούς με άλλες ομάδες. Αυτά τα ερωτήματα προσιδιάζουν σε συγκυρίες, και οι παράμετροί τους είναι ιδιαίτερα ασυνήθιστες στις Ηνωμένες Πολιτείες, στις οποίες ο σοσιαλισμός είναι ιδιαίτερα αδύναμος.

Αυτός είναι ο λόγος που είναι σημαντικό ότι πολλές κόσμος εισήχθη στο όνομα “σοσιαλιστής”, στο πλαίσιο των πρόσφατων αστικών εκλογών. Δεν υπάρχει κάτι λάθος σχετικά μ’ αυτό καθαυτό· αντιπροσωπεύει ένα βήμα προς τα μπροστά. Η παρουσία σοσιαλιστών στις εκλογές έπαιξε τον ρόλο της “ομιλίας μέσα από το παράθυρο”, όπως είπε το γερμανικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα: πέρασαν ένα μήνυμα στον κόσμο μέσα στον χώρο στον οποίο η κυρίαρχη ιδεολογία έχει περιορίσει την πολιτική (τις εκλογές).

Την ίδια στιγμή, αυτή είναι η τοπική και σύγχρονη συνθήκη της αποπολιτικοποίησης. Οι όροι της πολιτικής τίθενται από το κράτος. Η αποτυχία των Δημοκρατικών να αποτρέψουν την κρίση στο κόμμα τους, με την εκλογή Τραμπ, διέλυσε τις πολιτικές προσδοκίες. Αντέδρασαν προσωποποιώντας τον εχθρό στο σώμα του Τραμπ, επιτρέποντάς του να απορροφήσει τη στάση της αντιπολίτευσης και συνεπώς να περικλείσει κάθε άλλη αντιπολιτευτική στάση. Το να είναι κανείς μέλος της “Αντίστασης” ήταν για κάποιον διάστημα μια πρόταση χωρίς περιεχόμενο· τώρα, ακόμα και η προσποίηση της αντίστασης έχει δώσει τη θέση της σε έναν ομορτισμό που είναι τόσο δειλός όσο και άχρηστος. Παραμένει να δούμε αν η διαφωνία που αντιπροσωπεύεται από τον Σάντερς θα μπορέσει να συνεχίσει, αντέχοντας το συντριπτικό θεσμικό βάρος αυτού του ομορτισμού. Αυτό που είναι φανερό, ιδιαίτερα στο φως της πρόσφατης εκλογικής τύχης του Εργατικού Κόμματος στο Ηνωμένο Βασίλειο, είναι ότι αν η μαζική πολιτική οργάνωση εξαντλείται η ίδια σε μια μοναδική εκλογική εκστρατεία, ο σοσιαλισμός θα εμπλακεί σε μια ζοφερή πάλη για επιβίωση στη διάρκεια της δεύτερης θητείας του Τραμπ.

Κάποιοι ερμηνεύουν αυτό το σενάριο ως ένα κάλεσμα για περισσότερο ριζοσπαστισμό, υιοθετώντας, συνεπώς, μια θέση πέρα από τη σοσιαλιστική, χρησιμοποιώντας ακόμα και τη λέξη “κομμουνιστής”. Αλλά ακόμα και η στάση ενός εντονότερου ριζοσπαστισμού δεν σημαίνει απαραίτητα τη διατήρηση της κομμουνιστικής υπόθεσης. Τέτοιες διακηρυγμένες απόψεις μπορεί να εξακολουθούν να υπάρχουν δίπλα-δίπλα με μια εντελώς συναισθηματική επένδυση στην αναγκαιότητα του υπάρχοντος κόσμου. Θα ταυτοποιήσω τέσσερις μορφές συναισθηματικής επένδυσης, αν και μπορεί να υπάρχουν και άλλες:

1. Την ευθυγράμμιση με φράξεις που καθορίζονται και κυβερνώνται στο υψηλότερο γραφειοκρατικό επίπεδο, το οποίο περιχαράσσει πολιτικές απόψεις και ενέργειες.
2. Τον σχηματισμό μιας πολιτικής ιδεολογίας στη βάση *ad hoc* απόψεων – συναισθηματικά καθορισμένων, ή στη βάση του ποιος έχει αυτές τις απόψεις ή τις αντίθετές τους, μάλλον, παρά ορθολογικά – κάτι που κάνει υποτελή κάθε ουσιαστική πολιτική ή στρατηγική συζήτηση.
3. Την χρήση των κοινωνικών μέσων για την παρουσίαση³ των πολιτικών απόψεων, βγάζοντας εσωτερικά ζητήματα αριστερών οργανώσεων στα εργαλεία των ΜΜΕ του εχθρού και υπομομώντας την ελευθερία σκέψης και συζήτησης εντός αυτών των οργανώσεων (θα προσθέσω, αν και αυτή τη στιγμή δεν είναι δυνατόν να αναπτύξω αυτό το σημείο, ότι αυτή η παρουσίαση απόψεων λειτουργεί με μια ταχύτητα που δεν μπορεί να ευθυγραμμιστεί με τις διαδικασίες που απαιτεί η πολιτική οργάνωση).

---

3 Στμ. Στο πρωτότυπο: *performance*.

4. Εμμονή με πολιτικές και κοινωνικές ταυτότητες που δεν είναι στην πραγματικότητα διαφορετικές μεταξύ τους. Κάποιος μπορεί είτε να εκθιαστεί είτε να καταδικαστεί για μια συγκεκριμένη ταυτότητα, η οποία είναι προφανώς διακριτή όταν σχετίζεται με κοινωνικά αποδιδόμενες κατηγορίες όπως η φυλή ή το φύλο, αλλά είναι επίσης ενεργή στην αμφισβήτηση πολιτικών ταμπέλων που δεν αναφέρονται σε οποιαδήποτε συγκεκριμένη πολιτική διαδικασία – όροι όπως “σοσιαλιστής” ή “κομμουνιστής” γίνονται, οι ίδιοι, κάτι ελάχιστα περισσότερο από ταυτότητες των οποίων το περιεχόμενο αστυνομεύεται.

Με τι απομένουμε λοιπόν όταν η κομμουνιστική υπόθεση δεν διατηρείται;

Ας ονομάσουμε την θέση που παραμένει διαθέσιμη “προσαρμογή”. Μπορεί να σημαίνει τροποποίηση, προσαρμογή των πραγμάτων μέσα στις παραμέτρους της υπάρχουσας κατάστασης. Σημαίνει, όμως, επίσης και την προσαρμογή κάποιου στον κόσμο που υπάρχει.

Στις οργανώσεις, η διαδικασιολογία⁴ είναι η κύρια μορφή προσαρμογής. Αφού η δημοκρατία είναι η κυρίαρχη άποψη, η διαδικασιολογία σημαίνει μια φορμαλιστική αφοσίωση στη δημοκρατία που δεν αναγνωρίζει την αυτοοργάνωση ως μια αρχή με νόημα. Οι σύγχρονες οργανώσεις είναι ανεξάρτητες από οποιοδήποτε κόμμα-κράτος και η κρατική εξουσία δεν διακυβεύεται. Έτσι, αυτό που απομένει ως διακύβευμα είναι η συνέπεια της εσωτερικής γραφειοκρατίας της οργάνωσης, η οποία ελέγχει τη ροή της επικοινωνίας, την εκταμίευση των χρημάτων και υπαγορεύει, σε διάφορους βαθμούς, αποφάσεις που καθορίζονται από αντιπροσώπους οι οποίοι αντιπροσωπεύουν συμφέροντα διαφόρων φραξιών σχετικά με πολιτικές θέσεις. Σε μια μικρής κλίμακας επανάληψη του κοινοβουλευτισμού, η υποτιθέμενη δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι το πεδίο της μεσίτευσης των διαφόρων ομάδων συμφερόντων.

Γιατί απομένουμε μόνο με την προσαρμογή, με την κομμουνιστική υπόθεση να αποκλείεται, φαινομενικά, εκ των προτέρων;

Θα δώσω τρεις λόγους.

1. Δεν έχουμε μετάδοση της υπόθεσης. Στην *ιστορία του Κομμουνιστικού Κόμματος στην Αλαμπάμα της δεκαετίας του 1930* – που την εποχή εκείνη ήταν ένας μυστικός ένοπλος πυρήνας σχεδόν αποκλειστικά με μαύρα μέλη – ο Robin D.G. Kelley μας λέει για έναν “μεγαλύτερο” σύντροφο” που ακούστηκε να λέει σε έναν νεαρό στρατολογημένο: “Δεν υπάρχει κανείς μας εδώ που να γεννήθηκε Κομμουνιστής· το μάθαμε και δεν είναι εύκολο να το μάθει κανείς”. Παρά τις μεγάλες διαφορές στην τυπική εκπαίδευση, οι κομμουνιστές εδραίωσαν μορφές μετάδοσης: “το Κόμμα σχημάτισε ομάδες μελέτης που διάβαζαν έργα στην μορφή μπροσούρας, που περιελάμβαναν από το *Negro Liberation* του James Allen και το *Τι να κάνουμε* του Λένιν μέχρι το *Κομμουνιστικό Μανιφέστο* των Μαρξ και Ένγκελς. Μέχρι τα μέσα του 1934, η κομματική ομάδα του Bessemer είχε ορίσει ένα μισάωρο σε κάθε συνάντηση για μελέτη – δεκαπέντε λεπτά για ανάγνωση μεγάλφωννα και δεκαπέντε λεπτά αφιερωμένα σε συζήτηση”. Το ότι οι όροι “σοσιαλιστής” και “κομμουνιστής” δεν προχωράνε σε κάτι περισσότερο από ταμπέλες ταυτοτήτων οφείλεται σε όχι μικρό βαθμό στην απουσία μετάδοσης – σε μια μορφή που η πολιτική εκπαίδευση μεταδίδεται στις συγκεκριμένες πλευρές μιας πολιτικής πρακτικής.
2. Δεν παράγουμε εξισωτικές μορφές. Οι μορφές εξίσωσης είναι σπάνιες και προκύπτουν από πειράματα. Η γραφειοκρατική αντίληψη της οργάνωσης ανθίσταται στα πειράματα. Όπως λέει η Ρόζα Λούξεμπουργκ στην ανάλυσή της για τη *μαζική απεργία*: “Η δύσκαμπτη, μηχανική γραφειοκρατική αντίληψη δεν μπορεί να συλλάβει την πάλη παρά μόνο ως το προϊόν οργάνωσης σε ένα συγκεκριμένο στάδιο της δύναμής της. Αντίθετα, η ζωντανή, διαλεκτική εξήγηση κάνει την οργάνωση να αναδύεται ως προϊόν της πάλης”. Όταν η οργανωτική μορφή επιβάλλεται μηχανικά, σύμφωνα με την ύπαρξη μοντέλων που καθορίζονται από γραφειοκρατική νοσταλγία, τότε αποκλείει τη δυνατότητα της συλλογικής μορφής δράσης που αντιπροσωπεύει την ίση ικανότητα καθενός για *σκέψη*.
3. Δεν συλλαμβάνουμε άλλους κόσμους. Για να χρησιμοποιήσουμε την διατύπωση του Sun Ra: “Υπάρχουν άλλοι κόσμοι για τους οποίους δεν σου έχουν πει”. Αυτοί είναι οι κόσμοι στους οποίους είναι δυνατός ένας υποκειμενικός προσανατολισμός: στους οποίους είναι δυνατόν να πάρει κανείς μια απόφαση για ένα γεγονός που φέρνει κάτι καινούριο. Αυτό είναι ακριβώς που

---

⁴ Στμ. Στο πρωτότυπο: *proceduralism*, η απόδοση έμφασης, η εστίαση στις διαδικασίες.

είναι αδύνατον στον κόσμο του καπιταλισμού και του κοινοβουλευτισμού, που αυτή τη στιγμή περιορίζουν την ύπαρξή μας.

Η σύγχρονη αριστερά έχει βαλτώσει σε κυκλικές διαμάχες και διαμάχες που την εξασθενίζουν, οι υλικές συνέπειες των οποίων είναι αμφισβητήσιμες, και οι οποίες μόνο μοιάζουν να ενισχύουν το βιτριόλι που τις συνοδεύει. Αυτό που συσκοτίζεται, από την συναισθηματική ένταση αυτών των διαμαχών, είναι ότι στην απουσία ενός καθοδηγητικού πολιτικού προσανατολισμού, δεν ανιπροσωπεύουν κάτι περισσότερο από μορφές προσαρμογής στον υπάρχοντα κόσμο και, συνεπώς, μια επένδυση σ' αυτό που υπάρχει. Είναι αδύνατο να δράσουμε πραγματικά μέσα σ' αυτή τη συνθήκη αποπολιτικοποίησης. Ας επιβεβαιώσουμε, λοιπόν, την απόλυτη αναγκαιότητα να αναζωογονήσουμε και να μεταδώσουμε την υπόθεση ότι αυτός ο κόσμος δεν είναι αναγκαίος. Υπό την καθοδήγηση αυτής της υπόθεσης μπορούμε, ίσως, να αρχίσουμε να καθορίζουμε ποιοι **νέοι τρόποι πολιτικής** είναι δυνατοί.